

Üniversite Kampüs Sistemlerinde Sosyal Mekan Kullanımları

The Usage of Social Areas in University Campus Systems

Begüm ERÇEVİK,¹ Feride ÖNAL²

Üniversiteler akademik eğitim ve uygulamalar ile mesleki beceri kazandırmayı, bilimsel, toplumsal ve ekonomik temelli uygulama ve araştırmalar yürüterek bilgi üretmeyi, gençlere görev ve sorumluluklar vererek toplum yaşamına hazırlamayı, toplumun eğitim, bilinç ve kültür seviyesine katkıda bulunmayı amaçlar. Üniversitelerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanları; farklı kültür, etnik ve sosyal yapılarla sahip öğrencilerin eğitim süreçleri boyunca ders dışı zamanlarının büyük bölümünü geçirdikleri mekânlar olup, sosyal etkileşim açısından da büyük önem taşımaktadırlar. Bu alanların, üniversite gençliğini toplum hayatına hazırlayan eğitici ve bilinçlendirici rolü göz önünde bulundurularak, kullanımları hakkındaki öğrenci değerlendirmelerinin analizi amaçlanmıştır. Bu analiz sırasında öğrencilerin değerlendirmeleri, üniversite kampüs konumları üzerinden karşılaştırılmaları olarak incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan alan çalışmaları için İstanbul'da yer alan, Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü kent üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüsü kent içi kampüsü, Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü ise kent dışı kampüsü olarak seçilmiştir. Alan çalışmalarından elde edilen veriler, istatistikî analiz yöntemi ile değerlendirilerek, kampüslerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanı yeterliliği, kullanım süreleri, ulaşılabilirlik, kullanıcı profili ve kent kullanımı ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Kent dışı kampüsü; kent üniversitesi; kent içi kampüsü; üniversite planlaması; üniversitelerde sosyal mekân.

Universities aim to help students gain occupational skills through academic training and practice; to produce knowledge by carrying out applications and investigations which have scientific, social and economic bases, to prepare young people for community life by giving them duties and responsibilities; and finally, to make contributions to the social and educational level of the community. Moreover social and cultural activity areas in universities in which, apart from lecture halls, students spend most of their time during their educational, lives, are of great importance for social interaction. Social spaces, whose educational and awareness-raising role of preparing the youth for community life, are taken into account and of these areas, about their use of student assessment analysis is aimed. During this analysis, student views were investigated and compared at different university campus locations. Bahçeşehir University Beşiktaş Campus as a town university, Yıldız Teknik University Yıldız Merkez Campus as an in-town campus, Koç University Sarıyer Campus as a out-of-town campus were chosen as locations for the study. Statistical analysis is applied to the data obtained from the questionnaires completed by students in the chosen universities. Following such investigations, findings relating to the sufficiency of social and cultural activity areas in campuses, their occupancy and reachability; and the user profile of the activity areas and town usage as a cultural area are obtained and evaluated.

Key words: Suburban campus; city university; urban campus; university planning; social space at universities.

¹Bahçeşehir Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul;

²Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Çevre Düzenleme Bilim Dalı, İstanbul

*Bu yazı 1. yazarın YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Anabilim Dalı'nda hazırlamış olduğu aynı isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Department of Interior Architecture and Environmental Design, Bahçeşehir University, Faculty of Architecture and Design, Istanbul, Turkey;

²Department of Architecture (Dept. of Environmental Regulation), Yıldız Technical University, Faculty of Architecture, Istanbul, Turkey.

* This paper reveals some of the findings of 1st authors' MSc research at Yıldız Technical University, Department of Architecture, Istanbul, Turkey.

Giriş

Fransızca *université* kelimesinden dilimize geçmiş olan üniversite sözcüğü; “bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumu” olarak tanımlanmaktadır.^[1]

İlk olarak, 18. yüzyılın ikinci yarısında, Amerika’da Princeton Üniversitesi için kullanıldığı tahmin edilen *kampüs*¹ sözcüğünü,^[2] Türeyen (2002), “esas işlevleri eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama olan, kullanıcıları için gerekli yaşam koşullarını (barınma, eğlence, alışveriş, spor, sağlık vb.) sağlayan akademik köy” olarak tanımlamaktadır.^[3]

Yükseköğretim kurumlarının kökenleri Eflatun’un “Akademia”sı (İ.Ö. 400), Aristo’nun “Lyceum”u (İ.Ö. 387) ve İskenderiye Müzesi’ne (İ.Ö. 330-200) kadar uzanmaktadır. Modern üniversitenin temellerinin, 11. ve 12. yüzyıllarda Avrupa’da kurulan Bologna, Paris ve Oxford üniversiteleri ile atılmış olduğu ileri sürülmektedir.^[2]

Batı’da, çağdaş anlamda ilk üniversiteler 11. ve 12. yüzyıllarda kurulmuş (Bologna 1000, Paris 1150, Oxford 1168); Rönesans ve reformlarla yenilikler kazanmıştır. Oysa Osmanlı İmparatorluğu’nda, Batılı anlamında ilk üniversite (I. Dar’ül-fünun) 1863 yılında kurulmuştur.^[4] Cumhuriyet’ten önce Dar’ül-fünun-i Osman-i adıyla var olan üniversite, 1924 yılında çıkarılan bir kanunla bugünkü “İstanbul Üniversitesi” adını almıştır ve Osmanlı İmparatorluğu’nun sona ermesinden sonra kurulan ilk cumhuriyet üniversitesidir.^[3]

Öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri, üniversitelerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanları ve kullanımları ile doğrudan ilişkilidir. Öğrenciler eğitim süreçleri boyunca, sosyal etkinliklere katılır ve düzenler. Sosyal gruplaşmanın bir parçası olarak sosyal sorumluluklar alırlar. Böylece toplum yaşamına katılmayı, çevre ile doğru ilişkiler kurabilmeyi öğrenirler. Toplumsal ilişkilere hazır bireyler olarak yetişirler.

Sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının öğrenci eğitimindeki önemi üniversite konulu kaynaklarda sıkça vurgulanmaktadır. Fakat öğrencilerin sosyal mekân kullanımı ile ilgili kişisel görüşlerini yansıtan araştırmalar mevcut değildir. Bu çalışmanın amacı, sosyal ve kül-

türel etkinlik alanı kullanımları hakkındaki öğrenci değerlendirmelerinin kampüs konumu üzerinden karşılaştırılmalı incelenmesidir. Bu bağlamda, İstanbul’da bulunan farklı kampüs sistemlerinde (kent üniversitesi, kent içi kampüs, kent dışı kampüs) sosyal ve kültürel etkinlik alanı yeterliliği, kullanım süreleri, ulaşılabilirlik, kullanıcı profili ve kent kullanımı alan çalışmaları yolu ile incelenmiştir.

Bu çalışma, sosyal ve kültürel etkinlik alanı tasarım ilkelerinin tanımlanması için ön çalışma niteliğindedir. Elde edilen veriler, İstanbul’da konumlanan üniversitelerin tasarım süreçlerinde sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının oluşturulmasında doğrudan tasarım girdisi olarak kullanılabilir. Üniversite öğrencilerine ait mekân değerlendirmeleri, doğru ve kullanışlı sosyal mekân tasarımı ve üniversite tasarım sürecinin hızlanması için faydalı olacaktır.

Kentteki Konularına Göre Üniversiteler

Hızlı kentleşme, endüstrileşme, göçler, ekonomik ve teknolojik ilerlemeler üniversitelerin büyüme ve gelişmelerini etkilemiştir. Kentlerde ortaya çıkan arsa yetersizliği, üniversitelerin kentten ayrılarak; gereksinim duydukları ve bu gereksinimleri için kentten yararlandıkları birçok işlevi de beraberlerinde götürmelerine neden olmuştur. Böylece kent dışında konumlanan, eğitim, araştırma, uygulama işlevlerinin yanı sıra üniversite gençliğinin tüm gereksinimlerini (barınma, alışveriş, sağlık, spor, eğlence, rekreasyon vb.) karşılayan, geniş arazilere yayılmış üniversite kentleri ortaya çıkmıştır.

Amerika’da kampüs planlamasına ilk örnekler olarak J. Jacqee Romee’nin New York’taki Union College (1813) ve Thomas Jefferson’ın Charlottesville’deki Virginia üniversiteleri gösterilebilir. Amerikan kampüsleri, genellikle, kentin dışında bir “üniversite kenti” olarak tasarlanmış; merkezi bir meydan çevresinde sıralanmış kütüphane, oditoryum, kafeterya, öğrenci merkezi v.b. ortak birimlerin dış taraflarında, eğitim binaları yer almıştır.^[5]

Kentteki konularına göre üniversiteler; *kent üniversiteleri* ve *kent dışı üniversiteler* (kampüsler) olarak iki grupta incelenebilir:^[3]

Kent Üniversiteleri

Kent içinde yeni yapı tasarımı ya da mevcut yapının dönüştürülmesiyle, yapı adası ölçeğinde ya da yerleşim biçiminde oluşan üniversite yerleşimleridir. Üniversitelerin, kent içinde, merkeze yakın konumlanmasının; 1. Öğrencilerin, kent ve kentlilerle kaynaşmaları; 2. Öğrencilerin, kentin tüm sosyal ve kültürel olanakla-

¹ Günümüzde kent dışında konumlanan üniversitenin alan ve yapılarının yanı sıra bir üniversitenin kent içinde veya dışında konumlanmış farklı birimleri de “kampüs” olarak tanımlanmaktadır. Alan çalışmalarında, “kampüs” kelimesi bu tanımlamaya uygun olarak kullanılmıştır.

rından yararlanmaları; 3. Kentlilerin üniversitenin eğitim, kültür ve sosyal birimlerinden (spor salonları, kütüphane, oditoryum, v.b.) yararlanmaları gibi avantajları vardır.

Kent Dışı Üniversiteler (Kampüsler)

İşlevleri eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama olan, kullanıcıları için gerekli yaşam koşullarını (barınma, eğlence, alışveriş, spor, sağlık ve rekreasyon vb.) sağlayan, kendi kendilerine yeterli üniversite kentleridir.

Kent üniversitelerinde, kent ve üniversitelerin karşılıklı olarak birbirlerinin olanaklarından yararlanabilmeleri, kent dışı üniversitelere oranla daha fazladır. Bu nedenle kent dışı üniversitelerde, kent ve üniversite arasında etkin bir ulaşım sisteminin oluşturulması gerekir. Kentin sağladığı olanakların tümünün kent dışı üniversite kampüslerinde tasarlanması, hem uzun zaman alan, hem de pahalı bir süreçtir.^[3]

Kent dışında yer alan üniversitelerin avantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir; 1. Disiplinlerin gereksinim duyduğu büyüklükte, yeni ve teknolojik derslik ve laboratuvarlarda öğretim ve araştırma yapabilme imkânı; 2. Yeni disiplinler ve sosyal mekânların eklenmesiyle, gelişebilme ve büyüyebilme imkânı; 3. Disiplinler arası bağların kurulması ve ilerlemesi.^[6]

Sosyal ve Kültürel Etkinlik Alanları

Erkman'a göre, bir kampüs üzerinde yer alan işlevlere (çalışma, dinlenme ve rekreasyon, barınma ve ulaşım) dayalı olarak dört ana bölgeden oluşmaktadır: akademik bölge; idari bölge; dinlenme ve rekreasyon bölgesi ve barınma bölgesi.^[6]

Çalışmanın konusu olan dinlenme ve rekreasyon bölgesi: 1. Kongre, konferans ve sempozyum gibi toplantı eylemlerinin yer aldığı salonları; 2. Öğrenci, öğretim görevlisi, hizmetli ve memurların alışveriş, beslenme vb. günlük ihtiyaçlarını karşılayabildikleri açık ve kapalı mekânlar; 3. Farklı sporlar dallarına olanak veren açık ve kapalı spor alanları; 4. Üniversite öğrencilerinin çeşitli alanlarda yeteneklerini keşfedip, geliştirecekleri hobi atölyeleri; 5. Oyun, eğlence ve dinlenme salonlarını ve bunlarla ilgili yardımcı mekânları kapsamaktadır.^[3]

Çağlar'a göre, bu bölgenin kampüsteki yeri ve önemi tartışılmaz. Bu bölgede yer alan mekânlar ve işlevler disiplinler arası ilişkilerin kurulması ve sürekliliğinin sağlanması için olanaklar sunmaktadır. Öğrenci ve öğretim üyeleri arasındaki ilişkiler, eğitimsel yönden olduğu kadar sosyal ve kültürel yönden de gelişmektedir. Bireyler arasında sosyal ve düşünsel bir alışveriş ortamı oluşmaktadır.^[7]

Çeşitli bölgelerden gelen, farklı gelenek ve görüşlere sahip öğrencilerin oluşturduğu zengin bir kültür birliği sağlanmaktadır.^[7] Ayrıca, mesleki eğitim dışındaki faaliyetler (tiyatro, sergi, konser, spor karşılaşmaları vb.) öğrencilerin kampüs hayatında aktif roller alarak toplum hayatına hazır bireyler olarak yetişmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bu bölgede yer alan sosyal, kültürel ve sportif etkinlik alanları, kent ve kentli ile bütünleşmeyi sağlayan mekânlar olarak da öne çıkmaktadır. Bu mekânlar, kent halkı ile öğrenciler arasındaki sosyal bütünleşmeyi, kentlilerin "yaygın eğitim" den yararlanmalarını sağlamaktadır. Tekeli, üniversitede yer alacak kitaplık, tiyatro, konser salonları, seminer ve konferans salonları, eğlence ve alışveriş yerlerinden kent halkının da yararlanabileceğini ifade etmektedir.^[8]

Üniversitelerde Sosyal Mekan Kullanımına Yönelik Bir Değerlendirme

Üniversiteler, öğrencilerin sadece akademik eğitimle meslek edindikleri yerler olmayıp, sosyal ve kültürel olarak da kendilerini geliştirdikleri kurumlardır. Öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri, üniversitelerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanları ve kullanımları ile doğrudan ilişkilidir.

Sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının öğrenci eğitimindeki öneminin kaynaklarda sıkça vurgulanmasına rağmen, öğrencilerin sosyal mekân kullanımı ile ilgili kişisel görüşlerini yansıtan araştırmaların mevcut olmadığı belirtilmiştir. Makalede temel problem, üniversite öğrencilerinin farklı kampüs sistemlerinde (kent üniversitesi, kent içi kampüs, kent dışı kampüs), sosyal ve kültürel etkinlik alanı kullanım değerlendirmelelerinin araştırılmasına yönelik olarak belirlenmiş ve kampüs konumu üzerinden karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Kapsamı, Yöntemi ve Uygulanması

Çalışma alanı olarak seçilen İstanbul'da, 2010-2011 eğitim yılı itibarıyla 7 adet devlet, 21 adet vakıf olmak üzere toplam 28 adet üniversite, 169 fakülte bulunmakta ve yaklaşık 320 bin üniversite öğrencisi eğitim görmektedir.^[9]

Yerleşim planları, eğitim verilen disiplin adetleri, büyüme-gelişme olanakları, ulaşım, üniversite-kent bütünleşmesi vb. özellikleri göz önüne alınarak, çalışmada İstanbul'da bulunan üniversitelerin kampüs sistemleri 3 grupta incelenmiştir (Tablo 1):

Alan çalışmasında, kent dışı kampüs olarak Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü, kent üniversitesi olarak Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü, kent içi kampüs olarak Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüsü

Tablo 1. Kampüs sistemleri tablosu^[10]

	Kent içi kampüs	Kent üniversitesi	Kent dışı kampüs
Kentteki konum	Kent içinde	Kent içinde	Kent dışında
Gelişme-büyüme	Kısıtlı	Kısıtlı	Olanaklı
Disiplin adedi	Multidisipliner	Multidisipliner	Multidisipliner
Yerleşim planı	Özel bir yerleşim planı mevcut	Özel bir yerleşim planı mevcut	Özel bir yerleşim planı mevcut
Etkinlik alanları (barınma, eğlence, spor, alışveriş, vb.)	Tüm etkinlik alanları mevcut	Bazı etkinlik alanları mevcut	Tüm etkinlik alanları mevcut
Ulaşım	Olanaklı	Olanaklı	Elverişli değil
Üniversitenin kentten yararlanması	Olanaklı	Olanaklı	Etkin bir ulaşım ağı gereklidir

sü, incelenecek ve anket uygulanacak kampüsler olarak seçilmiştir (Şekil 1).²

Çalışma kapsamında; yaş, cinsiyet, eğitim gördüğü disiplin ve sınıf ayrımı yapılmadan, her üniversiteden 50 üniversite öğrencisinin katılımı ile toplam 150 üniversite öğrencisine anket uygulanmıştır. Öğrencilere, kampüslerinde yer alan sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının yeterliliği, bu alanları hangi zaman dilimlerinde kullandıkları, ulaşılabilirlik, kullanıcı profili ve kent kullanımı ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Anket sorularının yanı sıra katılımcı öğrencilerin kişisel görüş ve yorumlarını elde etmek amacıyla “görüşme tekniğinden” de faydalanılmıştır. İstatistiki değerlendirmeye uygun bulunan 150 ankete ilişkin veri, bilgisayar ortamında SPSS 13.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Kent Dışı Kampüs: Koç Üniversitesi (Sarıyer Kampüsü)^[11]

Koç Üniversitesi, 1993 yılında İstinye’de geçici kampüsünde eğitime başlayıp, 2000 yılında Rumelifeneri-Sarıyer kampüsüne taşındıktan sonra mühendislik ve hukuk fakülteleri ile enstitülerin de bünyesine eklendiği bir vakıf üniversitesidir (Şekil 2).

2010-2011 eğitim yılında 3692’si lisans programlarında olmak üzere toplam 4230 öğrencisi olan Koç

Üniversitesi’nde, 6 fakülte, 21 lisans, 1 meslek yüksek okulu, 16 yüksek lisans ve 14 doktora programı bulunmaktadır.

Şekil 1. Bahçeşehir Üniversitesi (Beşiktaş Kampüsü), Yıldız Teknik Üniversitesi (Yıldız Merkez Kampüsü) ve Koç Üniversitesi’nin (Sarıyer Kampüsü) kent içi konumları.^[10]

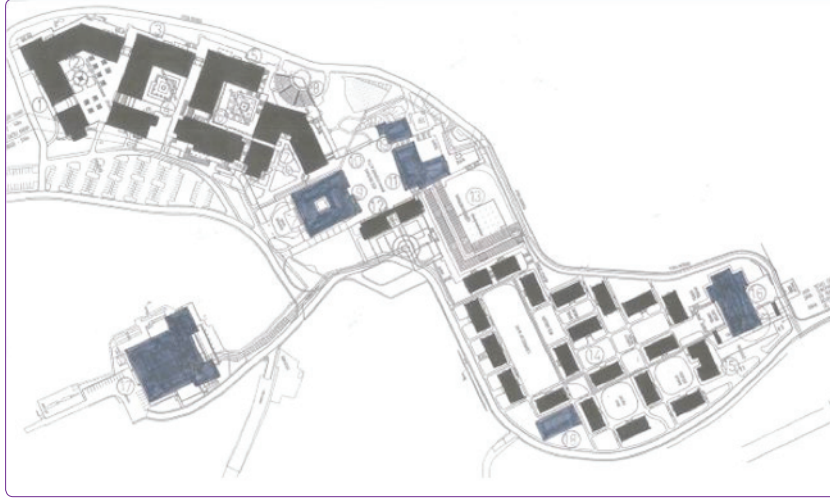

Şekil 2. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü.^[10]

² İncelenecek ve anket uygulanacak üniversitelerin tanıtıcı bilgileri için üniversite internet adreslerinden ve üniversitelerden elde edilen tanıtım kitapçıklarından faydalanılmıştır.

İncelenecek üniversitelerin gizlilik ve güvenlik politikaları nedeniyle, detaylı kat planlarına ulaşılamamıştır. Vaziyet planları üzerinden üniversite birimleri tanıtılmıştır. İncelenen üniversite ve üniversite kampüslerinin seçiminde, üniversitelerin akademik özellikleri (fakülte adedi, bölüm adedi, öğretim üyesi adedi, eğitim saatleri vb.), öğrenci sayısı, kurumsal kimlikleri dikkate alınmamıştır. Kent içi konumları, yerleşim planları, kampüs sistemlerine uygunluğu, yüzölçümleri, yerleşim planları üzerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanı konumlanmaları, sosyal özellikleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışma, üniversitelerin genel kullanım alanı olarak belirlenen sosyal ve kültürel etkinlik alanları için yapılmış; diğer birimler araştırma dışı bırakılmıştır.

Şekil 3. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü yerleşim planı (■ akademik-idari birimler ve yurtlar, ■ sosyal ve kültürel etkinlik birimleri).[10]

Şekil 4. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü ana yemek salonu.[10]

Şekil 5. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü kantinler.[10]

Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü'nde, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının (kantinler, yemekhane, kırtasiye, kitapevi, banka, alışveriş birimleri, kopyalama merkezi, dvd odaları, oyun salonları vb.) yer aldığı öğrenci merkezi binası, tüm sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının toplandığı bir öğrenci meydanına açılmaktadır. Bu meydana uzanan yaya akslarıyla akademik birimler ile sosyal ve kültürel etkinlik alanları birbirlerine bağlanmaktadır (Şekil 3).

Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü öğrenci merkezinde; 600 kişi kapasiteli bir ana yemek salonu, 3 kantin, 1 kafeterya, öğrenci kulüp odaları, bilardo oyun alanı, TV izleme bölümü, İngilizce audio ve videokaset izleme araçları, bulunmaktadır. Ayrıca öğrenci merkezinde kuaför, kuru temizleme, kitapevi, PTT ofisi, ulaşım hizmetlerini düzenleyen tur şirketi, süpermarket ve banka şubesi yer almaktadır. Kampüste; 2000 oturma kapasiteli çok amaçlı bir kapalı spor salonu, 2 adet açık tenis

Şekil 6. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü öğrenci merkezi girişindeki kafeterya.[10]

kortu, 1 adet yapay çim futbol sahası, 1 adet açık basketbol sahası, yarı olimpik yüzme havuzu da yer almaktadır (Şekil 4, 5, 6).

Şekil 7. Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü.^[10]

Şekil 9. Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü kafeterya.^[10]

Kent Üniversitesi: Bahçeşehir Üniversitesi (Beşiktaş Kampüsü)^[12]

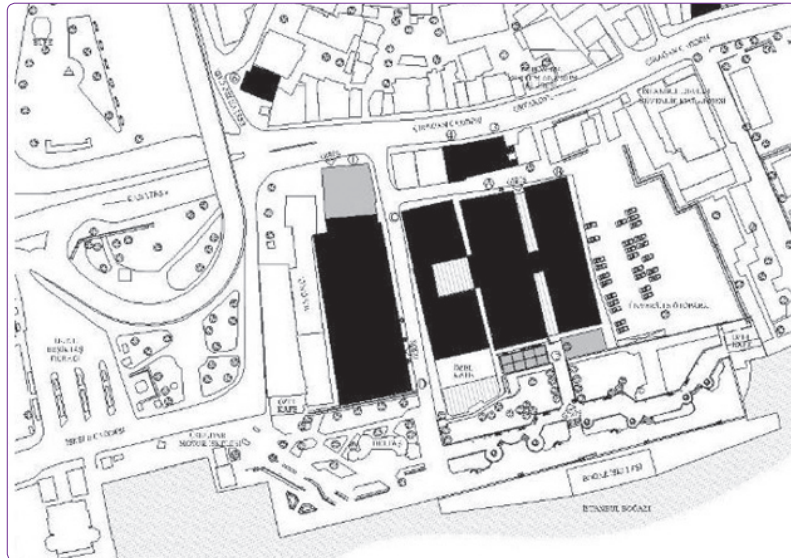
1999 yılında İstanbul'un Bahçeşehir ilçesinde kurulan Bahçeşehir Üniversitesi, 2006 yılında tüm fakültelerini Beşiktaş ilçesine taşımıştır (Şekil 7).

Üniversitede 6 fakülte, 29 lisans, 22 yüksek lisans, 5 doktora ve 13 meslek yüksek okulu programı bulunmaktadır. 2010-2011 eğitim yılında 7103 lisans ve ön lisans, 2045 yüksek lisans, 36 doktora öğrencisi olmak üzere toplam 9184 öğrencisi vardır.

Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü akademik birimlerin sosyal ve kültürel etkinlik alanları ile birlikte yer aldığı ana bina ve ona bağlı birimlerden oluşmaktadır. Sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının birleşti-

Şekil 10. Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü açık oturma alanları.^[10]

Şekil 8. Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü yerleşim planı. (■ akademik-idari birimler, ■ sosyal ve kültürel etkinlik birimleri).^[10]

Şekil 11. YTÜ Merkez Kampüsü.^[10]

ği bir öğrenci merkezi binası bulunmamaktadır; sadece temel gereksinimlerin karşılanabildiği sosyal ve kültürel birimler (beslenme, banka, kırtasiye, çeşitli çalışma alanları vb.) bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının birçoğu için kentten yararlanma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Şekil 8).

7500 m² kapalı alanda hizmet veren Beşiktaş Kampüsü'nde öğrenci klüpleri, kopyalama merkezi ve bilgisayarlı çalışma alanlarının yer aldığı öğrenci merkezi, 420 m² alana sahip 400 kişilik konferans salonu, 300 kişi kapasiteli Fazıl Say sahnesi, 7 bilgisayar laboratuvarı yer almaktadır. Ayrıca, kampüste 500 m² kapalı, 200 m² açık alana sahip kafeterya, 2 adet sinema salonu, banka şubesi, kitapevi, kuaför hizmet vermektedir. Açık ve kapalı spor alanları mevcut değildir (Şekil 9, 10).

Kent İçi Kampüs: Yıldız Teknik Üniversitesi (Yıldız Merkez Kampüsü)^[13]

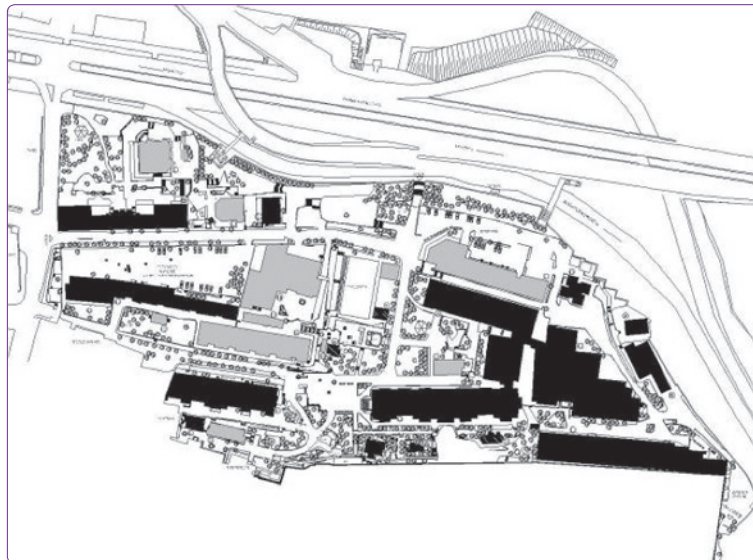
Beşiktaş'ta yer alan YTÜ Merkez Kampüsü, Vilayet nafia idarelerinin (İl Bayındırlık Müdürlüğü'nün) "fen memuru" gereksinimini karşılamak amacıyla 1911'de Kondüktör Mekteb-i Alisi adıyla, Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı bir okul olarak kurulmuş; 1992 yılında adı Yıldız Teknik Üniversitesi olarak değiştirilmiştir (Şekil 11).

Yıldız Teknik Üniversitesi'nde 10 fakülte, 36 lisans, 85 yüksek lisans, 51 doktora, 5 meslek yüksek okulu programı, bulunmaktadır. 2010-2011 eğitim yılında 20873 lisans ve ön lisans, 1180 yüksek lisans, 443 doktora öğrencisi olmak üzere toplam 22496 öğrenci vardır.

Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüsü'te sosyal ve kültürel etkinlik alanları (kantinler, yemekha-

Şekil 13. YTÜ Merkez Kampüsü öğrenci yemekhanesi.^[10]

Şekil 12. YTÜ Yıldız Merkez Beşiktaş Kampüsü yerleşim planı. (■ akademik-idari birimler ve yurtlar, ■ sosyal ve kültürel etkinlik birimleri).^[10]

Şekil 14. YTÜ Merkez Kampüs orta bahçe kantin.^[10]

ne, kırtasiye, kitapevi, banka, alışveriş birimleri, kopyalama merkezi vb.) akademik birimler arasında oluşan meydana homojen olarak dağılmaktadır (Şekil 12).

YTÜ Merkez Kampüs'ünde 1700 öğrenci, 700 akademik ve idari personele hizmet veren iki adet yemekhane, Kış Bahçesi, Orta Bahçe, Tonoz, Çatı gibi adlarla anılan 6 adet kantin, 50 kişilik cep sineması, PTT ofisi, banka şubesi, kitapevi, kırtasiye, fotokopi merkezi bulunmaktadır (Şekil 13, 14).

YTÜ Merkez Kampüs'ünde, 1 tırmanma duvarı, 2 açık basketbol sahası yer almaktadır.

Anket Çalışmalarının Değerlendirilmesi (Tablo 2)

Katılımcı öğrencilere, kampüslerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur.

Geniş yerleşim alanlarına sahip ve kent dışında konumlanmaları nedeniyle büyüme olanakları olan kent dışı kampüsler, bu özellikleri nedeniyle sosyal ve kültürel olanakları kampüs bünyesine taşıyabilmektedirler. Böylece kent dışı kampüslerde üniversite öğrencileri-

Tablo 2. Anket çalışmalarının değerlendirilmesi tablosu^[10]

Anket soruları	Cevap seçenekleri	Koç Üniversitesi	Bahçeşehir Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi
		Kent Dışı Kampüs	Kent Üniversitesi	Kent İçi Kampüs
Kampüsünüzün sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını yeterli buluyor musunuz?	Evet	48	8	10
	Hayır	52	92	90
Kampüsünüzün sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını en fazla hangi zaman diliminde kullanıyorsunuz?	Ders öncesi ve sonrası	40	20	34
	Dersim olmadığı zamanlar	50	34	40
	Tatil günlerinde	2	14	10
	Hiçbir zaman	4	32	14
	Diğer	4	0	2
Cevabı "hiçbir zaman" olanlar için; Kampüsünüzün sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını kullanmama nedeniniz nedir? (Cevabı "hiçbir zaman" olan katılımcı öğrenci sayılarına göre değerlendirme yapılmıştır.)	Etkinlik alanlarını yeterli bulmuyorum	0	63	43
	Etkinlik alanlarını cazip bulmuyorum	50	31	14
	Etkinliklere ayıracak zamanım yok	50	0	43
	Etkinlik alanlarında vakit geçirecek arkadaşım yok	0	0	0
	Diğer	0	6	0
Kampüs içindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarına kolay ulaşabiliyor musunuz?	Evet	94	70	58
	Hayır	6	30	42
Kampüs içindeki etkinlik alanlarının kullanıcı profili nasıl olmalıdır?	Öğrenciler	30	30	24
	Öğrenciler ve öğretim görevlileri	58	56	40
	Öğrenciler, öğretim görevlileri ve kentliler	12	14	36
	Diğer	0	0	0
Kampüsünüzde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlanıyor musunuz? Cevabı hayır olanlar için; Kampüsünüzde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlanmama nedeniniz nedir? (Cevabı "hiçbir zaman" olan katılımcı öğrenci sayılarına göre değerlendirme yapılmıştır.)	Evet	82	90	78
	Hayır	18	10	22
	Üniversite-kent ulaşımı yeterli değil	45	0	0
	Üniversitenin benim ihtiyaçlarıma cevap verecek sosyal etkinlik alanları yeterli	22	40	0
	Kentteki sosyal etkinliklere ayıracak vaktim yok	33	60	82
Kampüsünüzde sosyal ve kültürel etkinlik alanları mevcut ve yeterli olsalar bile kentin sosyal imkanlarından yararlanır mısınız?	Evet	76	66	76
	Hayır	24	34	24

nin, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını “yeterli” bulma yüzdesinin, diğer kampüs sistemlerine oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Kent içi kampüs ve kent üniversitelerinde, üniversite öğrencileri kampüslerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını “yetersiz” bulmaktadırlar. Bu üniversiteler, kent içinde konumlandıkları ve büyüme olanakları sınırlı olduğu için sosyal ve kültürel olanakları, kısıtlı olarak kampüs bünyesine taşıyabilmektedirler.

Katılımcı öğrencilere, kampüslerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını en fazla kullandıkları zaman dilimi ve kampüslerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını hiçbir zaman kullanmıyorlarsa, kullanmama nedenleri sorulmuştur. Bazı zaman dilimleri ve kullanmama nedenleri cevap seçenekleri olarak verilmiş; katılımcıların değerlendirilmesi istenmiştir.

Kent dışı ve kent içi kampüslerde, üniversite öğrencilerinin sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını kullandıklarında en yüksek değerlendirmenin “dersleri olmadığı zamanlar”, ikinci en yüksek değerlendirmenin “ders öncesi ve sonrası” olduğu saptanmıştır. Kent üniversitelerinde ise etkinlik alanları en fazla “ders olmadığı zamanlar” kullanılmaktadır.

Kampüsün kent içinde yer alması, kampüse ulaşım kolaylığı, manzara gibi çekici sebeplerin, kampüs sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının tatil günlerindeki kullanım yüzdesini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü’nde sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının tatil günlerinde kullanımı %2 iken, Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüsü’nün kent merkezinde yer alması nedeniyle %10, Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü’nün hem kent merkezinde yer alması hem de manzaranın çekici bir etken olması nedeniyle kullanımın %14 olduğu görülmektedir.

Kent üniversitelerinde sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını kullanmama yüzdesinin kent dışı kampüs ve kent içi kampüse oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü’nde sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını kullanmama yüzdesi %32 iken, bu yüzde Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüsü’te %14, Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü’nde %4’tür. Kent üniversitelerinde, sadece temel gereksinimlerin (yeme-içme, banka, kırtasiye vb) karşılanabildiği birimler bulunması, mevcut olmayan sosyal ve kültürel birimler için kentteki alternatiflerden yararlanma seçeneği ve bu alternatiflerin fazlalığı, nedeniyle üniversite öğrencilerinin kampüslerindeki etkinlik alanlarını “hiçbir zaman” kullanmama yüzdelerinde artış görülmektedir.

Kampüslerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını “hiçbir zaman” kullanmama nedenleri kampüs sistemlerine göre farklılıklar göstermektedir. Kent üniversitesi öğrencilerinin %63’ü etkinlik alanlarını yeterli bulmazken; %31’i cazip bulmadıklarını belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğrenci de sosyal ve kültürel etkinlik ve alanlardan haberinin olmadığını belirtmiştir.

Kent içi kampüste, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını “hiçbir zaman” kullanmama nedenleri, %43 oranında “etkinlik alanlarını yeterli bulmuyorum”, %14 oranında “etkinlik alanlarını cazip bulmuyorum” şeklinde değerlendirilmiştir. Akademik program yoğunluğu nedeniyle “etkinliklere ayıracak zamanım yok” şeklinde yapılan değerlendirmelerin (%43) “etkinlik alanlarını yeterli bulmuyorum” değerlendirmeleriyle aynı oranda olduğu gözlenmektedir.

Kent dışı kampüste ise, üniversite öğrencilerinin sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını “hiçbir zaman” kullanmama nedenleri, “etkinlik alanlarını cazip bulmuyorum” (%50) ve “etkinliklere ayıracak zamanım yok” (%50) şeklinde değerlendirilmiştir.

Katılımcı öğrencilere, kampüs içindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarına kolay ulaşım ulaşılmadıkları sorusu sorularak; kampüs içindeki akademik birimler ile sosyal ve kültürel etkinlik alanları arasındaki mekânsal iletişimin yerleşim planı ölçeğinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Geniş yerleşim alanlarına sahip kampüslerde etkinlik alanları ile akademik birimler arasındaki yürüme mesafeleri, kent üniversitelerinde etkinlik alanları ile kent dokusuna dağılmış akademik birimleri arasındaki kent içi yürüme mesafeleri vb. nedenler kolay ulaşılabilirlik yüzdelerini etkilemektedir.

Geniş bir alana yayılmış olan Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü’nde sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının öğrenci merkezi binasında toplanması, akademik birimler ile sosyal ve kültürel etkinlik alanları arasındaki mekânsal iletişiminin doğru kurgulanması ve tüm birimlerin tanımlanmış kampüs sınırları içinde yer alması nedeniyle, üniversite öğrencileri bu alanlarına rahat ulaşabilmektedir.

Bir kent üniversitesi olan Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü ana binasında, birçok akademik birim ile sosyal ve kültürel etkinlik alanları iç içe yer alırken; kent içindeki alan yetersizliği, sosyal ve kültürel birimler için kentteki alternatiflerden yararlanma seçeneği nedeniyle sosyal ve kültürel etkinlik alanları için ayrı bir merkez tasarlanmamıştır. Fakat ana binaya yürüme mesafesinde olan mühendislik fakültesi ve meslek yüksek okulu öğrencileri ana binada yer alan sosyal

ve kültürel etkinlik alanlarına ulaşmak için kent içinden belli bir mesafe kat etmeleri nedeniyle bu alanlara kolay ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Kent içine dağılmış kampüs birimleri yakın konumlandırılmış birimler olabilir, tanımlanmış kampüs sınırlarının olmaması, kent içindeki yapılar ve insanlar arasından kampüs birimlerine ulaşılması, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarına ulaşılabilirliği olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüs'te katılımcı öğrencilerin çoğunluğu sosyal ve kültürel etkinlik alanlarına kolay ulaşabildiğini belirtse de, geniş bir alana yayılmış olması, etkinlik alanlarının tek bir öğrenci merkezinde değil, kampüs içerisinde dağınık olarak konumlanmaları, bu alanlara kolay ulaşamadığını belirten katılımcı sayısını arttırmaktadır.

Kampüs içindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının kullanıcı profilini belirlemeyi amaçlayan soruda, tüm kampüs sistemlerinde, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının kullanıcı profilini "öğrenciler ve öğretim görevlilerinin" oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kent üniversitesi ve kent dışı kampüste, ikinci yüksek değerlendirme "öğrenciler", en düşük değerlendirme ise "öğrenciler, öğretim görevlileri ve kentliler" olarak tanımlanmıştır. Fakat kent içi kampüste, sosyal ve kültürel etkinlik alanı kullanıcı profili tanımlamalarında, "öğrenciler, öğretim görevlileri ve kentliler" yüzdelerinin diğer kampüs sistemlerine oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Kent içi kampüs konumundaki Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüste, kullanıcı profili tanımlamalarında ortaya çıkan yüzdelerin diğer kampüs sistemlerine oranla daha yüksek olması üniversite ile kent arasındaki iletişime bağlanabilir. Kent dışında yer alan Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü ile kent arasındaki ulaşım zorluğu, kent üniversitesi olan Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü'nün yeni kurulmuş olması, kent ile iletişiminin yeterli olmaması, bu yüzdelerinin düşük olmasına neden gösterilebilir. Üniversitelerin eğitici ve bilinçlendirici görevi de düşünülerek, kent ile ilişkisinin daha etkin ve belirgin hale getirilmesi önemsenmelidir.

Katılımcı öğrencilere, kampüslerinde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlanıp yararlanmadıkları sorularak, kentten sosyal mekân olarak algılanıp, kullanımının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra kentten yararlanmıyorlarsa, yararlanmama nedenleri sorulmuş ve cevap seçenekleri verilerek katılımcıların değerlendirilmesi istenmiştir.

Kampüs sistemlerinin tümünde üniversite öğrenci-

leri, kampüslerinde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlandıklarını belirtmişlerdir. Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü'nde katılımcı öğrencilerin %18'i, Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü'nde %10'u, Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüs'te %22'si kampüslerinde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Kampüslerinde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlanmama nedenleri, kampüs sistemlerine göre farklılıklar göstermektedir:

Kent içi kampüste, yüksek oranda (%82) "kentteki sosyal etkinliklere ayıracak vaktim yok" değerlendirmesi yapılırken, "diğer" (%18) seçeneğini işaretleyen katılımcı öğrenciler ise kentteki etkinliklerden ve etkinlik alanlarından haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Kent üniversitesinde ise, mevcut olmayan etkinlik alanları için kentten yararlanmama nedenleri %60 oranında "kentteki sosyal etkinliklere ayıracak vaktim yok" şeklinde, %40 oranında "üniversitenin benim ihtiyaçlarıma cevap verecek sosyal etkinlik alanları yeterli" şeklinde değerlendirilmiştir.

Sadece kent dışı kampüste, "üniversite-kent ulaşımı yeterli değil" (%45) şeklinde değerlendirme yapıldığı gözlenmektedir. Bu değerlendirme, üniversite-kent arasında etkin bir ulaşım ağının oluşturulması gerekliliğini belirtmektedir.

Öğrencilere, kampüslerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanları yeterli olsa bile, kentten sosyal imkanlarından yararlanıp yararlanmadıkları sorulduğunda ise; kampüs sistemlerinin tümünde öğrenciler kentten sosyal imkanlarından yararlanacaklarını belirtmişlerdir.

Sonuçlar

Çalışma kapsamında İstanbul'da yer alan, Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü (kent dışı kampüs), Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü (kent üniversitesi), Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Merkez Kampüs (kent içi kampüs) öğrencileri ile yapılan anket çalışmalarında, farklı üniversite kampüs sistemlerinde üniversite öğrencilerinin, sosyal ve kültürel etkinlik alanı kullanımları değerlendirilerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Kent içi kampüs ve kent üniversitelerinde, üniversite öğrencileri kampüslerindeki sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını "yetersiz" bulmaktadırlar. Kent dışı kampüslerde üniversite öğrencilerinin, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarını "yeterli" bulma yüzdesinin, diğer kampüs sistemlerine oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Kampüsün kent içinde yer alması, kampüse ulaşım kolaylığı, manzara gibi çekici sebeplerin, kampüs sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının tatil günlerindeki kullanım yüzdesini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Tüm kampüs sistemlerinde, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının kullanıcı profili en yüksek oranda “öğrenciler ve öğretim görevlileri” olarak tanımlanmıştır. Kent içi kampüslerde, sosyal ve kültürel etkinlik alanı kullanıcı profili tanımlamalarında, “öğrenciler, öğretim görevlileri ve kentliler” yüzdelerinin diğer kampüs sistemlerine oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Üniversite öğrencilerinin üniversite-kent bütünleşmesi hakkında bilinçlendirilmesi ve kent ile kampüs ilişkisinin daha etkin ve belirgin hale getirilmesi düşünülmelidir.

Kampüs sistemlerinin tümünde üniversite öğrencileri, kampüslerinde mevcut olmayan sosyal ve kültürel etkinlik alanları için kentten yararlanmaktadırlar. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin, kenti bir sosyal ve kültürel mekân olarak algılayıp kullandığı görülmektedir.

Kent merkezinde konumlanan üniversitelerdeki asıl tasarım amacı kent ile bütünleşmek ve kent halkını aydınlatmaktır. Bu üniversitelerin kentsel sıklık ve arsa yetersizliği nedeniyle kent bünyesindeki sosyal ve kültürel mekân ve aktivitelere yöneldiği açıktır. Bu nedenle kent merkezinde konumlanmış üniversitelerde öğrenciler, kent bünyesindeki sosyal ve kültürel mekân ve aktivitelerden yararlanması konusunda bilinçlendirilmelidir. Üniversite tarafından düzenlenen eğitici, kültürel ve sportif organizasyonlar için kent mekânlarından yararlanılması kent halkının katılımını olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca üniversite bünyesindeki mevcut sosyal alanların halk kullanımına açılması öğrenci-kentli bütünleşmesini sağlarken, üniversiteyi sosyal bütünleşme ortamı haline getirecektir. Kentlilerin yararlanabileceği eğitici programların üniversite bünyesinde sunulması üniversitelerin asıl amacı olan eğitim işlevini güçlendirecektir. Kent merkezinde konumlanmaları nedeniyle kolay ulaşım konusunda ön plana çıkan bu sosyal mekânların çekici alanları olarak tasarlanması (iç mekân tasarımı, manzara yönü vb. ile) hafta boyu kullanımına olanak verir. Bu durum sosyal etkileşim ortamının devamlılığını sağlamaktadır.

Kent dışında konumlanan üniversitelerde kampüs bünyesindeki sosyal ve kültürel mekânlar yeterli olsalar bile, kent ile bütünleşme konusunda yeterli olamadıkları görülmektedir. Geniş kampüs sınırları nedeniyle kampüs bünyesindeki sosyal ve kültürel mekânlara kolay ulaşamama bir tasarım problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda, tüm sosyal ve kültürel mekân ve aktivelerin merkezi bir alanda (meydan, yapı vb.) toplanması düşünülebilir. Ayrıca fakülte ya da idari

birimlerden bu sosyal mekânlara, dış hava koşullarına asgari derecede maruz kalarak ulaşımı sağlayan geçitler tasarlanabilir. Kentli-öğrenci bütünleşmesini güçlendirmek amacıyla kentli kullanımına olanak veren sosyal ve kültürel organizasyonlar düzenlenmeli; kolay ulaşım sağlamak amacıyla kampüs-kent arasında etkin bir ulaşım ağı oluşturulmalıdır. Farklı kullanıcı kapasitelerine sahip, toplu organizasyonların düzenlenebileceği mekânların oluşturulması ve kentlinin kullanımının cesaretlendirilmesi kentli-öğrenci arasında sosyal bütünleşme sağlanması açısından önemlidir. Ayrıca geniş kullanım alanlarına sahip kent dışı kampüslerde bu gibi sosyal ve sportif aktivitelere imkân veren alanların oluşturulması güç olmayacaktır.

Ülke ve bölgelere göre değişen sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler, yaşam biçimleri, iklim özellikleri, üniversitenin kent içi konumu, kampüs sistemleri, üniversitelerin akademik sistemleri vb. faktörler üniversitelerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanı kullanımlarında farklılıklar yaratabilmektedir. Bu bağlamda, farklı ülke ve bölgelerdeki üniversitelerin tasarım süreçlerinde, üniversitelerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanı kullanımlarının yeniden ele alınarak değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Kaynaklar

1. Türk Dil Kurumu (www.tdk.gov.tr, bkz. Üniversite).
2. Sönmezler, K., (1995), Üniversiteler, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
3. Türeyen, M. N., (2002), Yükseköğretim Kurumları-Kampuslar, Tasarım Yayın Grubu.
4. Mantran, R., (1989), Osmanlı İmparatorluk Tarihi 2 (Çeviri: 1995, S. Taninli), Cem Yayınevi, İstanbul.
5. Kortan, E., (1981), Çağdaş Üniversite Kampusları Tasarımı, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
6. Erkman, U., (1990), Büyüme ve Gelişme Açısından Üniversite Kampüslerinde Planlama ve Tasarım Sorunları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
7. Çağlar, C., (1976), Kampus Tipi Üniversite Modeline Yaklaşım ve Bunun Eskişehir Kentinde Uygulanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir.
8. Tekeli, İ., (1972), Büyük Kent Dışı Üniversitelerin Kuruluş Yeri Sorunları Üzerine, Mimarlık Dergisi, (12):36-40.
9. www.yok.gov.tr/content/view/527/222/lang,tr/; 24.04.2011; 17.24.
10. Erçevik, B., (2008), Üniversitelerde Sosyal Mekan Kullanımlarının İncelenmesi: Kent Üniversitesi, Kent İçi Ve Kent Dışı Kampüsler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
11. http://www.ku.edu.tr; 24.04.2011; 17.24.
12. http://www.bahcesehir.edu.tr; 24.04.2011; 17.24.
13. http://www.yildiz.edu.tr; 24.04.2011; 17.24.